

> L'ANÈCDOTA: EL TOC DE CAMPANES

En l'acta del ple de l'Ajuntament del 25 d'octubre de 1918 es diu: "Dióse cuenta del oficio del reverendo cura párroco que contestando al acuerdo referente al uso de las campanas para el toque de difuntos durante esta epidemia manifiesta que deseo como el que más de evitar en lo posible el pánico de la población siempre perjudicial en tristes casos como el presente desde los primeros momentos que vió alarmante el número de defunciones mandó limitar a una tercera parte de lo que es de rúbrica y costumbre el toque de difuntos."

IINHUMATS FORA DEL CEMENTIRI

A les víctimes de la pesta fins i tot se'ls negava l'enterrament en els cementiris. A Cassà el 3 de febrer de 1652 "Fonch enterrat Salvador Ballell no rebe la extremuntio perqye tenie contagi y fou soterrat en un camp".

Informació reproduïda a: La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya (1985), CAMPS, Manuel.

> RECOMANACIONS

L'acord de la Junta de Sanitat de l'11 d'octubre de 1918 dictamina que s'ha de "Desinfectar con lechada de cal o sulfato de hierro todos los excrementos de las personas atacadas de aquella dolencia, así como las ropas de cama del enfermo en la forma que indique el médico de cabecera, antes de proceder al lavado de las mismas que se certificará fuera de los lavaderos públicos y mejor en despoblado. (...) Prohibir el barrer en seco tanto las habitaciones como la vía pública, y el riego previo se verificará con agua pura y mejor aún mezclada con una disolución de sulfato de hierro u otra materia desinfectante".

Per saber-ne més:

CAMPS, M.: *La pesta de meitats del segle XVII a Catalunya* (1985), Seminari Pere Mata.-

> LA MARE DE DÉU DE LES SOGUES

A principis del segle XVII una gran pesta assotà el poble, de tal manera que les persones es morien com mosques. Era tal el pànic que hi havia a la vila que es va prohibir de tocar a mort. Un dia, davant l'expectació de la gent, varen sentir tocar a arravatada. La gent, sorpresa, va córrer cap a l'església i es va trobar la verge agafada a la corda de la campana i la pesta es va haver acabat. Afegeix la tradició, que el poble i el clergat varen decidir honrar la Verge portant la seva imatge a l'altar major. La sorpresa fou que l'endemà tornaren a trobar la imatge al lloc de sempre, sota el campanar. Llavors varen dedicar-li un altar i van canviar el nom que tenia, de Santa Maria, pel de Mare de Déu de les Sogues (Cordes). El 1629 en una visita pastoral ja consta l'altar de la Mare de Déu de les Cordes.

La imatge de la Mare de Déu de les Sogues en una clau de volta de la nau de l'església parroquial. (Autor: J.C.C.)

LA XIFRA: 14

Del 15 al 22 d'octubre de 1918 es varen produir catorze morts en vuit dies. No hi va haver un sol dia que no es produís com a mínim una mort al poble a conseqüència de la grip.

NÚMERO 16
MAQUETACIÓ: Quim Massa
EQUIP DE REDACCIÓ: X. Albertí, Q. Bosch, M. Caldas, J. C. Codolà, M. Gener, D. Grau, G. Lloveras, Q. Massa, E. Mestres, C. Miquel, Q. Mundet, J. Ll. Òdena, M. Reverter, X. Romero, M. D. Saura i C. Xifre.

COL-LABORACIÓ: Editorial Gavarres, Cassà Digital, i Llumiguia
IMPRESSIÓ: Ducform

www.cassa.cat/arxiu

DESCOBRIM CASSÀ

GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

DESEMBRE 2020 16 COORDINACIÓ: Arxiu Municipal de Cassà de la Selva

Làpida en el cementiri municipal que recorda la tràgica mort de tres germans Carbó, entre ells el poeta Xavier, a conseqüència de la grip espanyola l'any 1918. (Autor: Jordi Dorca)

PANDÈMIES

EL TEMPS QUE ENS HA TOCAT VIURE

Quan es parla de la covid-19 sovint s'esmenta el precedent de la mal anomenada grip espanyola que va ocórrer en diverses onades durant els anys 1918-19. Segons els arxius municipals, a la vila de Cassà el brot més important va ser el de la tardor del 1918. Només el mes d'octubre es van registrar 25 defuncions imputades a aquesta malaltia. Per entendre el que va representar aquella pandèmia per als cassanencs de l'època, una imatge val més que mil paraules: al cementiri hi trobem una senzilla mostra que resumeix els fets amb tota cruesa. En un nínxol de la zona porticada s'hi pot llegir:

"Sepulcre dels germans Mossèn Xavier, Àngela i Maria Carbó i Maymí morts en la pau del Senyor els dies 22, 13 i 18 de novembre de 1918 als 25, 22 i 15 anys d'edat". El trist final del poeta i les seves germanes ens il·lustra sobre algunes de les característiques d'aquella malaltia: afectava sobretot gent jove, una mortalitat elevada concentrada en poques setmanes i la importància de la genètica en la forma de respondre a les infeccions.

Jordi Dorca Sargatal. Metge pneumòleg

LA PESTA NEGRA

Són múltiples les epidèmies de pesta que al llarg dels segles han afectat el nostre país. La de 1195-96, que delmà Barcelona; a Girona, l'any 1285, la pesta afectà l'exèrcit francès quan Felip l'Ardit intentava envair el nostre país, i també en patí les conseqüències la població autòctona (d'aquí ve la llegenda de les mosques de Sant Narcís). La pitjor pesta patida va ser la del 1348-49, la pesta negra, que delmà tot Europa; el nostre terme municipal en patí, com les altres poblacions, el flagell. De forma indirecta, s'entreveu la seva incidència en molts capbreus del segle XV, els quals indiquen que diversos masos i bordes estaven deshabitats i les seves terres s'havien establert, pels seus senyors directes, a altres masos veïns segurament poc afectats. Tot i que no s'indica el motiu de l'abandó d'aquests masos és evident que aquesta pandèmia en fou la causa. Al veïnat de Verneda, de 26 masos registrats al segle XIV al segle XVI només quedaven el mas Bassets, mas Bota, mas Ribot, mas Palau (era el mas Senrich), mas Abres (era el mas Vall-llobera) i mas Vilallonga, que encara perduren. Històricament sembla que el 1346 s'escampà un bacteri que infectà el nord de la Xina, des d'on passà a Síria i després a Grècia i d'allà a Sicília, a Gènova, a França i l'any 1348 a la península Ibèrica. La transmissió de la pesta als humans sembla que fou provocada per les rates infectades a través dels pesticides de les puces compartides amb aquests rosegadors.

Octubre de 1918: la grip envaeix Cassà

Acte d'homenatge a les víctimes de la covid el juliol del 2020. (Autor: Eduard Duran)

L'octubre del 1918 va ser el pitjor mes de la grip espanyola a Cassà. Verola, xarampió, tifus, còlera, pesta i grip són algunes de les causes de les pandèmies més importants al llarg de la història. La del 1918 va ser coneguda com la "grip espanyola" tot i que sembla segur que no va tenir origen a l'Estat espanyol. Es creu que varen morir entre 20 i 100 milions de persones (que vindria a ser entre uns 140 i uns 400 milions en l'actualitat, segons el llibre La gripe española, publicat el 2018 a Valladolid) i que una cinquena part del món es va contagiar. Un segle més tard la covid-19 ens fa evocar tràgicament aquesta pandèmia centenària, i sorprenentment trobem molts punts de contacte en la seva gestió. A Cassà de la Selva sense cap mena de dubte el mes més dur de la grip espanyola va ser el mes

d'octubre, tot i que l'administració pública cassanenca no semblava gaire preocupada a primers d'aquell mes. L'Ajuntament en el ple del 9 d'octubre va acordar reunir la Junta de Sanitat per tal de parlar de la "invasión de gripe de la que somos objeto, aunque por ahora de carácter benigno". Només dos dies després, (11-X-1918) aquesta junta es va reunir per parlar de la "invasión de la gripe" i va deixar escrit en l'acta: "habrá muchos casos de gripe en el pueblo como los hay en toda España y aún en el Extranjero, aunque por suerte de carácter benigno en general". Dues setmanes més tard, però, la situació ja està totalment descontrolada i el neguit i l'angoixa es van apoderar dels veïns. Les xifres ens indiquen que la por tenia fonament: del 15 al 22 d'octubre es van registrar catorze morts com a conseqüència de la grip espanyola.

No hi va haver cap dia que no es produís com a mínim una mort al poble a conseqüència de la grip (hi havia dies que dues i tres morts). En total el mes d'octubre es varen certificar trenta-nou defuncions, multiplicant-se per més de quatre les morts del mateix període del 1917 (en el qual s'havien produït nou decessos). En vint-i-dos casos d'aquestes trentanou defuncions, la causa de la mort era compatible amb complicacions de la grip: pneumònies i broncopneumònies, pulmonies i bronquitis gripals i encara n'hi podríem afegir tres més (un de bronquitis capil·lar, un de bronquitis crònica i un de tuberculosi pulmonar). La franja d'edat anava des dels 13 anys als 64 anys, essent la franja més afectada la de la trentena. L'estat de pànic era tal que el 25 d'octubre es va arribar a un acord amb el rector a fi que els tocs de campana es reduïssin a un terç i el mes següent es

va organitzar una col·lecta per atendre les famílies dels malalts de grip. En l'acta del ple del 27 de novembre de 1918 el consistori municipal va publicar els resultats de la col·lecta: 481 pessetes recaptades per "las señoritas que distribuían banderitas blancas" (probablement aquestes banderetes simbolitzaven el final de la Primera Guerra Mundial, que s'havia produït l'11 de novembre). A aquesta quantitat s'hi havien d'afegir 250 pessetes ingressades per Martí Daussà Dalmàs, 100 pessetes per Àngel Marull Rabell, i 50 pessetes per Francisca Mas de Xexàs. En total, 881 pessetes de les quals s'havien de deduir 134,25 pessetes de despeses ocasionades per la festa. Al final doncs s'ingressaren 746,75 pessetes. Però quines eren les recoma-

cions que es feien des de la Junta de Sanitat per prevenir la malaltia?: higiene, ventilació, aïllament de les persones malaltes, evitar els llocs concorreguts per part de les persones sanes i desinfecció; mesures que cent anys més tard també ens recomanen o ens obliguen a seguir per fer front a la covid-19. El mes de novembre de 1918 es varen produir un total de 18 morts (sis de la grip espanyola i quatre de dubtosos) i el mes de desembre n'hi va haver tres. Hi va haver un important repunt el març de 1919 amb vuit morts d'un total de catorze defuncions. I tot això com ho sabem? Doncs per mitjà dels llibres d'actes del ple de l'Ajuntament, el llibre d'actes de la Junta de Sanitat i els registres del Jutjat de Pau.

Defuncions per complicacions de la grip a Cassà l'octubre de l'any 1918					
Dones	Homes	Edat	Dia		
	1	26	4	Broncopneumònia gripal	
1		58	6	Pulmonia fibrinosa	
	1	64	8	Bronquitis gripal	
1		31	9	Pneumònia gripal	
1		22	10	Broncopneumònia gripal	
1		35	11	Pulmonia	
1		31	15	Broncopneumònia	
	1	38		Pneumònia gripal	
1		45		Pneumònia gripal	
	1	45		Pneumònia fibrinosa	
	1	39	19	Broncopneumònia	
	1	42	19	Broncopneumònia gripal	
1		29	19	Broncopneumònia	
1		19	20	Broncopneumònia	
	1	32	20	Broncopneumònia	
	1	13	20	Broncopneumònia gripal	
	1	38	21	Broncopneumònia	
	1	37	21	Broncopneumònia	
1		28	22	Infecció gripal	
	1	64	22	Broncopneumònia gripal	
1		30	24	Pulmonia gripal	
1		16	24	Pneumònia gripal	
11	11				

Morts a conseqüència de les complicacions de la grip espanyola el mes d'octubre de 1918. A part d'aquests va haver-hi un mort de bronquitis capil·lar, un de bronquitis crònica i un de tuberculosi. (Font: Jutjat de Pau)

LA PESTA DEL SEGLE XVII

La pesta del segle XVII va tenir una gran incidència a Cassà de la Selva. Més d'una tercera part de les defuncions de l'any 1653 i de l'any 1654 varen ser provocades per la pesta (catorze morts per pesta de quaranta-set totals, l'any 1653; deu morts per pesta de trenta-quatre totals, l'any 1654). Els mesos en què més impacte va tenir van ser el juny del 1653, amb set morts de pesta; el novembre de 1653, amb sis morts per pesta, i el juliol de 1654, amb vuit morts per pesta.

ELS CARBÓ

La crueltat de la grip espanyola queda plasmada amb l'esgarriós exemple dins la família Carbó. En pocs dies del mes de novembre es va produir la mort de tres germans: l'Àngela, de 22 anys, el dia 13; la Maria, de 15 anys, el dia 18, i el poeta i mossèn, Xavier, de 25 anys, el dia 22. Un altre familiar, Trinitat Carbó Bota, havia mort el 25 d'octubre, als 17 anys.

El poeta i clergue Xavier Carbó, mort als 25 anys.

LA COVID

Des de l'inici de la pandèmia, des del mes de març fins el 10 de desembre de 2020, hi ha hagut setze defuncions a Cassà com a conseqüència de la covid. En aquestes dades facilitades pel tanatori de Cassà es comptabilitzen tant els difunts confirmats amb testos com els que han mort possiblement de covid. D'aquests setze difunts onze han estat homes i cinc dones. D'altra banda de les dades publicades en el mapa interactiu de la incidència del covid, publicat per la Generalitat de Catalunya, es desprèn que des de l'inici de la pandèmia a Cassà hi ha hagut (fins al 10 de desembre) tres-cents seixanta-nou positius i dos mil quatre-cents trenta-quatre sospitosos sobre una població de 10.380 habitants

Pancarta davant de la Residència Geriàtrica l'abril del 2020 (AMCS. Família Maymí Abellí)